

הלכות תפלה סימן צד צה

קכח באר הגולה

הגה ומי שבא בדרך והוא סמוך למלון, אם יכול להסתלק (כח) מן הדרך במקום שלא נפסקוהו עוברי-דרך, יסתלק שם ולא יתפלל (י) (כט) במלון של עובדי-כוכבים, (ל) שלא יכלוהו בני הבית, אבל אם אי אפשר לו להסתלק מן הדרך במקום שלא נפסקוהו, יתפלל במלון באינה קרן (יב) זריית (תרומת-הדשן סימן ה):

צה כיון איבריו בשעת תפלה, וכו' ד' סעיפים:

א (א) יכונן רגליו זה אצל זה כיוון כאלו אינם אלא אחד, (ב) להדמות למלאכים דכתיב בהן 'וירגליהם נגל שר', כלומר רגליהם נראים כרגל אחד: (ג) (יש אומרים כשעומד להתפלל (ג) ילך לפניו שלש פסיעות, דרך קרוב והגשה לדרך שצריך לעשות) (דקוק): **ב** *צריך שיכף ראשו מעט, (ד) שיהיו ימיו על (ה) (ו) לבו פסותין (פרוש, פקשורין), כאלו עומד בבית-המקדש, ובלבו יכונן למעלה לשמים: **ג** למיניח ידיו על (ז) (ח) לבו פסותין (פרוש, פקשורין), הימנית על השמאלית, ונעומד כעבד לפני רבו (ז) באימה ביראה (ג) ובפחד. ולא יניח ידיו על חלציו מפני שהוא דרך יתרא (ועין לקמן ריש סימן צו): **ד** *טוב לכונן רגליו (ח) גם בשעה שאומר קדשה עם שליח צבור:

א כרכות י"ב: כמות ק"ה ג מימני פרק ה מהלכות תפלה ד פרק קמא דשבת ה תרומת-הדשן

שערי תשובה

[6] למטה. עבה"ט ומ"ש בשכנה"ג אני שמעתי כו', כתב מח"ב שהוא בזה נאחזקו, מאן דפקח עיניו בצלותא או דלא מאן עיניו כו'. ואם מתפלל בסדרו ועינו

(א) זריית. ואם א"א לו להסתלק מן הדרך, ובמלון לא ימצא קרן זריית, תפלה בדרך עדיף. ומ"מ יראה אם יכול להתפלל במלון בבקעה או בחצר או בגנה מוטב, מ"א: (ב) למטה. ואותן המגביהים ראשיהם ועיניהם למעלה כמביטים על הגג, המלאכים מלעגים עליהם, סי"ח סי' יח. אבל קדם י"ח ימן עיניו לחלונות שבאותו בתל, עט"ו. מאן דפקח עיניו בשעת צלותה מקדים עליה מלאך הפנות, ט"ז סי' צא. ובשכנה"ג כתב, אני שמעתי שקל מי שאינו עוצם עיניו בשעת תפלת י"ח אינו זוכה לראות פני שכינה בצאת נפשו, ומן אז והלאה מנהי לעצם עיני עכ"ל: (ג) לבו. ונכניע הנדונות על לבו ימנית על שמאלית, וזוהר שלא יציא האגודל לחוץ, האר"י ז"ל: (ג) ובפחד. ובתפלת מושב אל יסמך לאחוריו ולא יתא משה לצדדים ולא יפשו רגליו ואל ירכיבם זע"ע, עט"ו. ואין לפקר דיוו בעת שלום כי מוריד דין על עצמו בזה ח"ו כיוצא, ט"ז:

באר היטב

בטוח שיכול לכונן בתפלתו כמ"ש סי"ח ק"ו, וכ"פ הרמ"ע מפאנו ושכנה"ג ופר"ח וכן הסכים בתשובת יד-ראיהו סי' א נע"ש מה שחמה על הש"ד: (י) במלון. דאימא בשבת דף קכו דלא נצח ר"י לנגס בתפלין לבית העובד-כוכבים ק"ו להתפלל:

(א) זריית. ואם א"א לו להסתלק מן הדרך, ובמלון לא ימצא קרן זריית, תפלה בדרך עדיף. ומ"מ יראה אם יכול להתפלל במלון בבקעה או בחצר או בגנה מוטב, מ"א: (ב) למטה. ואותן המגביהים ראשיהם ועיניהם למעלה כמביטים על הגג, המלאכים מלעגים עליהם, סי"ח סי' יח. אבל קדם י"ח ימן עיניו לחלונות שבאותו בתל, עט"ו. מאן דפקח עיניו בשעת צלותה מקדים עליה מלאך הפנות, ט"ז סי' צא. ובשכנה"ג כתב, אני שמעתי שקל מי שאינו עוצם עיניו בשעת תפלת י"ח אינו זוכה לראות פני שכינה בצאת נפשו, ומן אז והלאה מנהי לעצם עיני עכ"ל: (ג) לבו. ונכניע הנדונות על לבו ימנית על שמאלית, וזוהר שלא יציא האגודל לחוץ, האר"י ז"ל: (ג) ובפחד. ובתפלת מושב אל יסמך לאחוריו ולא יתא משה לצדדים ולא יפשו רגליו ואל ירכיבם זע"ע, עט"ו. ואין לפקר דיוו בעת שלום כי מוריד דין על עצמו בזה ח"ו כיוצא, ט"ז:

באר הגולה

שמקלינו בישיבה אין להחמיר בתורת פנים ודחפלת ישיבה לגבי עמידה כמאן דליתא, וכדמוכת מסעיף ט, ובלא תורת פנים לא מצינו שום דעה לעכב בזה. ומתקנת אין ראייה, דאפשר דסבירא לה כהרבנו יונה דאפלו לרבי צריך גם כן לעכב בהקמה שמעמד במקומה בעת התפלה, עליהן מחמירין גם כן בתורת פנים, מה שאין כן בספינה שהיא הולכת. ולפי זה, לדין דפסקין ברוכב על החמור שאין צריך להתעכב בעת התפלה, הוא הדין דאין צריך לצד פניו לצד ארץ-ישאל, ודלא כמגן-אברהם בסעיף קטן ב, וצריך עיון: * צריך שיכף וכו' עיניו למטה לארץ. עין במשנה ברורה, שקל מי שאינו עוצם עיניו כו', הוא משיירי נכנסת הגדולה המובא בבאר היטב. ועין בספר מאמר-מרדכי שכתב דמדין התלמוד אין אסור בעיניו פתוחות רק שיהיו עיניו למטה כלפי ארץ, והוא מלעיל סימן צ

משנה ברורה

לתורה ולהתפלל שנית²⁸, (כ) וכן המנהג שאין עוברי דרכים שהתפללו בדרך במישב חזונו ומתפללין שנית. ומכל מקום אם הוא רוצה, יכול להתפלל שנית בתורת נדבה, אם הוא בטוח שיכפף לבו בתפלתו, כמו שקתוב סוף סימן קז, ואין צריך לחדש בה דבר, וזה שמתפלל עתה בעמידה הוא תדושו, כן כתב בספר מגן-גבורים, ומדברי פרי-מגדים משמע שאין קדאי להתפלל היום נדבה²⁹: (כח) מן הדרך. לילך לצדדיו (לג) ולהתפלל שם בעמידה: (כט) במלון של עובדי-גלולים. (לד) שכדאי יש בו גלולים ותועבות, ואין להכניס לשם דבר שבקדושה³⁰, שהרי משה רבנו עליו השלום אמר "בצאתי את העיר" וגו', ולא נצח להתפלל במצרים לפי שהיתה מלאה גלולים: (ל) "שלא יכלוהו בני הבית" (לה) צ"ל בסוף אחר תבת "קרן זריית", ורוצה לומר, (לו) שלא יחש רק למצא קרן זריית שלא יכלוהו, אבל לא יחש לגלולים, שהרי כל תפלתנו בעירות מלאות גלולים³¹. ואם בכתל מנחין שם תלויים גלולים, (לו) אל יתפלל לאותו צד אלא לצד אחר³² אף-על-פי שאינו מנחין³³. ואם אי אפשר להסתלק מן הדרך וצריך להתפלל מהלף או מישב, וגם במלון יודע הוא שלא ימצא קרן זריית שלא יכלוהו, (לח) מוטב להתפלל בדרך מישב או מהלף, כיון שאז יכול לכונן יותר. ומכל מקום אם יכול להתפלל במלון בבקעה או בחצר או בגנה, מוטב, ויצא ידי שניהם ויתפלל במעמד ובכנייה:

א (א) יכונן רגליו וכו'.¹¹ ובדיעבד (ב) אפלו אם לא פון רגליו¹² כלל יצא¹³: (ב) להדמות למלאכים. (ג) שפינון שמדבר עם השכינה צריך לסלק כל מחשבות הגוף מלבו ודמות כאלו הוא מלאך¹⁴. ואפלו אם הוא יושב בעגלה, מכל מקום יכונן רגליו¹⁵ [פמ"ג]. עוד כתב, שאל יסמך אז לאחוריו ולא יתא משה לצדדיו, ואל יפשו רגליו ואל ירכיבם זה על זה, מפני שקל זה הוא אצל דרך גאון, אלא יושב וראשו כפוף [עט"ו]: (ג) ללך לפניו. ואין צריך לחזו לאחוריו כדי לילך לפניו¹⁶, כן כתב האלה רבה, (ג) אכל מנהג העולם לילך לאחוריו¹⁷. כתב בדרך-משה: מהר"ל היה נוהג לעמד בשחרית תפלת שמונה-עשרה מתי שהתחיל השליח-צבור "התחיל לאל עליון", ובמנהג קשיר השליח-צבור לפני התפלה¹⁸, וכערכית כשהתחיל השליח-צבור קדיש¹⁹. וגם יסיר אז כיוו וניעו וכל דבר המכלכל מחשבתו²⁰ [אחרונים]: **ב** (ד) שיהיו עיניו וכו'. עין לעיל סימן צ שפינון ח במשנה ברורה²¹. והפ"ח כתב, דקדם שיתחיל להתפלל יסתכל בחלונות כלפי שמים כדי שיהא לבו נכנע: (ה) למטה לארץ. ואותן המגביהים ראשיהם ועיניהם למעלה כמביטים על הגג, המלאכים מלעגים עליהם [ס"ח סי"ח]. וכתב הפרי-מגדים שאין לעשות תנועה משנה, ובחידו — רשות, ולא בצבור, ובפרט להרים קול וכדומה²². כתבו האחרונים, שקל מי שאינו עוצם עיניו בשעת תפלת שמונה-עשרה אינו זוכה לראות פני שכינה בצאת נפשו, (ז) אף אם מתפלל בסדרו ועינו פתוחות כדי לראות בזה²³, לית לן בה. ועין לעיל בסימן צא שפינון קטן ו במשנה ברורה: **ג** (ו) לבו. במקום שנוהגין לעמד כן לפני המלך כשמודברים עמו ושואלים מאתו צרכיהם, (ו) והכל כמנהג המקום²⁴. ובספר עשרה מאמרות כתב בשם האר"י, שיניחו זרועותם על לבם, ימנית על שמאלית²⁵, ובשם הרמ"ק, שיכף האגודל בתוך פסת היד: (ז) באימה. ויש להתנועע בשעת תפלה משום²⁶ "כל עצמתי תאמנה²⁷" ה' מי כמוך" [פר"ח בשם כמה פוסקים וכן הסכים במגן-גבורים]: **ד** (ח) גם בשעה וכו'.

שער הצייון

(כ) מגן-אברהם ופרי-מגדים: (ג) תרומת-הדשן ומגן-אברהם ומאמר-מרדכי: (ל) מגן-גבורים, ובהו יסלק כל החוקים שדחקו בדברי רמ"א: (לו) תרומת-הדשן: (לז) ה"י-אדם: (לח) מגן-אברהם וש"א: (ה) פרי-מגדים ושאר אחרונים, דלא כפ"ח: (ז) ב"ית-יוסף: (א) מגן-גבורים: (ד) שערי-תשובה: (ו) ב"ית-יוסף עייש וכן העתיק מהגן-אברהם:

הלכות תפלה סימן צו צו

צו שימנע כל הטרדות כפי שיכונן, ובו ב' סעיפים:

א (א) *קשהוא מתפלל (ב) לא יאחז בידו (ג) תפלין (ד) ולא ספר מכתבי הקדש ולא (ה) [ג] (ד) קערה מלאה ולא סמין (ה) ומעות וכפר, (ו) מפני שלבו עליהם שלא יפלו, ויטרד ותבטל פונתו. ולולב בזמנו (ז) מתר לאחז בידו, פנין שהאחיזה בידו היא מצוה אינו נטרד בשבילו: **ב** כמתר לאחז מחזור-תפלות בידו בשעה שמתפלל, הואיל ותופס לצרף תפלה עצמה לא (א) טריד, דומיא דלולב דמשום דלקחתו מצוה לא טריד: הגה ומכל מקום אם לא היה בידו קדם שהתחיל (ח) לא יחזיר אחריו בתפלה לשלו, אלא אם כן היה במקום מיוחד שהוא מוכן, אז מתר לשלו אפלו בתוך התפלה כפי (ז) (ט) להתפלל מתוכו (הרי"ף פרק מי שמתו):

א ברכות כ"ד ב שם
ב תרומת הדין ורובנו יונה

צו שלא יגהק וישלף יפהק בשעת התפלה, ובו ה' סעיפים:

א *לא (ב) יגהק (מזיציא מגופו לפיו נפיקה מתוך שבעו, רייטי"ר בלע"ז) ולא יפהק (פותח פיו להוציא רוח הפה). ואם צריך (א) לפהק מתוך אגס, יניח ידו על פיו שלא תראה פתיחתו. (ויזכה שלא יניח ידו על (ב) סנטרו בשעת התפלה, דהגוי דרף גסות הרוח) (טור והרי"ף): **ב** *אסור לו (א) (ג) לרק. ואם (ד) אי אפשר לו שלא לרק,

באר היטב

(ה) תפלין, ובדועבד א"ע לחזר ולהתפלל, ט"ו ופרי"ח דלא כב"ח. ומה שנהגים שהש"ץ מחזיק בידו הס"ח בשבת ואומר וקום פרקן וכו' ג"ל כיון שכונתו או להתפלל על לומדי-תורה ע"כ מחזיק הס"ח בידו והגוי כמו לולב בזמנו, ט"ז: (ג) קערה. דוקא הני שאם יפלו יש בהם הפסד או זיקוק לו, אבל שאר דברים מתר לאחז, רש"י ונ"ן. והרי"ף כתב בשם ר"מ דהגוי לאו דוקא אלא ארחה דמלתא נקט דה"ח שאין לטל שום דבר בידו בשעת התפלה אלא לולב בלבד ע"ש. וכתב ט"ז, והתפלל בהתחלה באתה תפלה ולא יתפש אחריהם בשעה שמתפלל, כי נפסוק ע"ז ולא יגהק ע"כ: (ג) טריד. נפל ספר על הארץ ואינו יכול לכוון מפני זה, מתר להגבירה כפיוסים הברכה, ס"ח מ"א: (ז) להתפלל מתוכו. כתבתי לעיל בס"י צג ס"ק ב דהאר"י ו"ל היה מתפלל מתוך הספר כדי שיכונן מאד. ואף בחזרת הש"ץ תפלה י"ח יהיה הסדור פתוח לפניו להיות אונן פקוחות על מה שאומר הש"ץ, שלה"ה: (ד) יגהק. שפוציא רוח מפיו כרים הפאכל שאכל. ולא יפהק. פותח פיו כמי שרוצה לישן: (ג) סנטרו. הינו לחי התחתון, ומה שקצת חזנים עושין כן, אינם מתכוננים לשם יתרא רק לבסומי קלא, אבל שלא בשעת הזמר אסור, ל"ח מ"א: (א) לרק. אפלו בפתגונים שלאחר התפלה אסור, דכל זמן שלא פסע ה"ל בעומד לפני המלך², מ"א:

שערי תשובה

פקוחות לראות בספר לית לן בה, כן כתבו בשם ספר תוצאות-חיים ומט"מ ו"ל וכן משמע לשון הזהר, וצ"ל לקמן סי' צו ולקמן סי' צח. כתב מח"ב שיש מי שכתב כשפוזרים ה' בתוך התפלה נושאים עיניהם למעלה, ומור וקציצה כתב דלא צריך: [ג] קערה. עכ"ט. ולעיל סי' צג כתב המג"א דהאר"י ו"ל היה מתפלל מתוך הספר כ"ו, וכתב נמ"ב שבעשר הפגות כתב דפסוקי דמזרה ויצר אור היה אומר מתוך הסדור אף תפלה י"ח היה אומר בעינים סגורות. וכתב מח"ב שכל אחר ישער ומשמע זה ג"ל דיש לזהר ג"כ למי שמתפלל מתוך הסדור שירשם תחלה כל המקומות וכן יפה עכ"ל: (ג) טריד. נפל ספר על הארץ ואינו יכול לכוון מפני זה, מתר להגבירה כפיוסים הברכה, ס"ח מ"א: (ז) להתפלל מתוכו. כתבתי לעיל בס"י צג ס"ק ב דהאר"י ו"ל היה מתפלל מתוך הספר כדי שיכונן מאד. ואף בחזרת הש"ץ תפלה י"ח יהיה הסדור פתוח לפניו להיות אונן פקוחות על מה שאומר הש"ץ, שלה"ה: (ד) יגהק. שפוציא רוח מפיו כרים הפאכל שאכל. ולא יפהק. פותח פיו כמי שרוצה לישן: (ג) סנטרו. הינו לחי התחתון, ומה שקצת חזנים עושין כן, אינם מתכוננים לשם יתרא רק לבסומי קלא, אבל שלא בשעת הזמר אסור, ל"ח מ"א: (א) לרק. אפלו בפתגונים שלאחר התפלה אסור, דכל זמן שלא פסע ה"ל בעומד לפני המלך², מ"א:

משנה ברורה

שערי אומרים¹⁸ "כ"שם שמקדישים אותו בשמי מרום"¹⁹ וכו':
א (א) קשהוא מתפלל. בפרי-מגדים פתב דהוא הדין בשעת קריאת שמע²⁰ ופסוקי דזמרה: (ב) לא יאחז וכו'. ובדועבד (ה) אין צריך לחזר ולהתפלל, (ג) אם לא שידוע שעל-גדי-זה לא כון ב"אבות". וימתר הש"ץ להתזיק הספר-תורה²¹ בידו בשבת כשואמר "יקום פרקן"²², דכיון שכונתו או להתפלל על לומדי-תורה על-כן מחזיק הספר-תורה בידו ולא לשם שמירה, והגוי כמו לולב²³ בזמנו²⁴, (ג) וכן מתר להחזיק בשעה שמברכים התרש²⁵: (ג) ולא ספר וכו'. והוא הדין (ז) כל ספרים שלנו: (ד) קערה מלאה. שלבו עליה שלא ישפף מנהג; ובכספין, שלא יפל לארץ ויתקע ברגלו; ובמעות, שלא יתפזרו, (ה) ואף אם הם צרויין טריד שמה יאבדו, אם לא שאוהזן באפן דליקא למחש שמה יאבדו. וכתב בכרכי-יוסף, דהוא הדין דאסור להושיב תינוק לפניו בשעת תפלה: (ה) ומעות וכפר וכו'. ודוקא הני, שאם יפלו יש בהם הפסד או זיקוק לו, (ו) אבל שארי דברים מתר לאחז. ויש אומרים דהגוי לאו דוקא²⁶, אלא ארחה דמלתא נקט, והוא הדין שאין לטל שום דבר בידו בשעת התפלה²⁷, וכן הסכים הש"י: (ז) מפני שלבו וכו'. צריך עיון אם מתר לקח תפלין וספר-תורה בידו היכא דמתירא מפני גנבים, דאפשר דהתירו לו [פמ"ג]: (ז) מתר לאחז וכו'. נפל ספר על הארץ ואינו יכול לכוון, (ו) מתר להגבירה²⁸ היכא דמתירא מפני עומד בה, (ח) ואי לא הכי לא יפסיק, וכל-שכן שאין לקרין באצבע וכיוצא בשעת תפלה. אם התחיל להתפלל שמונה-עשרה ונתבלבל²⁹, מתר לילך³⁰ למקום הידוע לו³¹ לקח משם ספרו³² [ח"א]: **ב** (ח) לא יחזיר אחריו. מפני שמתירי. וכתב ט"ז, דהוא הדין דיש לזהר למי שמתפלל מתוך הסדור, שירשם תחלה כל המקומות שצריך להתפלל באותו תפלה ולא יתפש אחריהם בשעה שמתפלל, פי יפסיק על-גדי-זה ולא יכוון יפה; וכן כתב בכרכי-יוסף שכן נוהגין רבים מאנשי מעשה כשרוצין לומר תפלה מחזקת כגון "ענגו", או כגון "ותודיענו" כשחל יום-טוב במוצאי-שבת: (ט) להתפלל מתוכו. (נמצא (ט) באחרונים, שאף בחזרת הש"ץ נכון הוא שיהיה הסדור פתוח לפניו, להיות אונן פקוחות על מה שאומר הש"ץ:

באר הלקה

סעיף כג. אף לפי מה שכתבו האחרונים בשם הזהר דצריך להעצים עיניו בשעת תפלה, נראה שהזהר הקדוש חולק בזה על תלמידי דידן, עין שם. ובחיי-אדם כלל כב דין יא משמע, דעקר האסור אף לפי הזהר הוא דוקא כשמסתכל בעיניו הפתוחות או בשאר דברים, אבל אם עיניו למשה כלפי ארץ ואין מכוון אז להסתכל בדבר אחר, לכלי ולמא שרי ושהרי התיי-אדם שם כתב "מקרים עליו מלאך המות" והוא מזהר הקדוש, ולא פליגי כלל; ומכל מקום לכתחלה נכון להחמיר לעצם עיניו כדי שלא יסתכל בדבר אחר:

א (א) לפהק מתוך אגס. הוא הדין (ה) דהגהוק מתוך אגס ליכא אסור³⁴, ומה דלא נקטו, אפשר משום (ג) דבו ליכא חייבא להניח דרו, שאין פתיחת פיו רב כל-כף, וגם הוא לזמן מועט מאד, מה שאין כן בפהוק: (ב) סנטרו. הינו לחי התחתון, וחזנים העושים כן בשעת הזמר (ג) מתר, לפי שאינם מתכוננים לגסות אלא להנעים את הקול, אבל שלא בשעת הזמר אסור: **ב** (ג) לרק. (ד) וכל שאסור בתוך התפלה אסור אפלו בפתגונים שלאחר התפלה, (ה) דכל זמן שלא פסע הוי לה בעומד לפני המלך²: (ד) אי אפשר לו וכו'. (ו) כגון שיצטער בזה ויהיה טרוד בתפלתו³⁵:

שער הציון

(ה) ט"ו ופרי תרש וש"א, דלא כהפ"ח: (ג) ט"ו, ונראה לי דבזה יחזר אף בזמנו שאם לא יאחזם וכו': (ג) מתצית-השקל: (ד) הגר"א: (ה) מגן-גבורים עין שם: (ו) מגן-אברהם ומאמר-מרדכי: (ז) ספר חסידים ומגן-אברהם: (ח) פרי-מגדים: (ט) שלה"ה ובאר היטב: (י) גמרא: (כ) כן מצדד הפרי-מגדים והמאמר-מרדכי: (ג) מגן-אברהם: (ד) מגן-אברהם: (ה) מגן-אברהם: (ו) מגן-אברהם:

הַלְבוּת תְּפִלָּה סִימָן צו צו

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק ח]

שְׁהָרִי אֲמַרְיָם¹⁸ "כְּשֶׁם שְׁמַקְדִישִׁים אוֹתוֹ בְּשָׁמִי מְרוֹם"¹⁹.

חביבה עליו, אף על פי שמפנה ליבו עליה קצת, מ"מ אינו מפנה ליבו לבטלה, כי יתכן שחיבוב מצודה זו יזכירנו לכוון יותר בתפילה.

5) ובזמנינו, כתב לקמן (סי' תרנב ס"ק ו) שמי שמחזיק את הלולב בשעת התפילה מחזי כיוהרא, אם לא שמפורסם למדקדק במעשיו.

6) ובטעם הדבר כתב המקור חיים (סי' רפד ס"ז ד"ה מברכין), שעל ידי החזקת הספר תורה, התחזקות והברכות יתקבלו יותר. וראה מה שכתבנו לקמן סי' תיו ס"ק א.

וגם אם צריכים את הספר תורה עבור מנין אחר, ויש בכך טירחא דציבורא להמתין, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פל"ט הע' יד) שאין לבטל את המנהג, וימתינו עד לאחר ברכת החדוש.

[משנב ס"ק ה]

וְיֵשׁ אֲמַרְיָם דְּהֵינִי לְאוּ דְּנִקְאָה⁷ וכו', שְׁאִין לְטַל שׁוֹם דְּכָר בְּיָדוֹ בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה⁸.

7) וגם מטפחת אף או מקל [אפילו אם אינו נסמך עליו], כתב הערוך השלחן (סי"א וסי' צו ס"ו) שלא יאחוז בידו בשעת התפילה.

8) ובשו"ע לקמן (סי' צו ס"ה) יתבאר אם מותר שדברים אלו יהיו תלויים עליו בשעת התפילה.

[משנב ס"ק ז]

נֶפֶל סֶפֶר עַל הָאָרֶץ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִכְנוֹן, מִתָּר לְהַגְבִּיהוּ⁹.

9) ואם צריך לעקור את רגליו לצורך זה, התבאר לקמן (סי' קד ס"ק א) שכשיש דבר שמפריע לו לכוון, מותר לו לזוּוּ ממקומו, ואולי הוא הדין בזה.

[משנב ס"ק ח]

אִם הִתְחִיל לְהַתְּפַלֵּל שְׂמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה וְנִתְּבַלְבַּל¹⁰, מִתָּר לִילְדוּ¹¹ לְמִקוֹם הַיְדוּעַ ל¹² לְקַח מִשָּׁם סְדוּר¹³.

10) ואם אינו זוכר את נוסח 'על הניסים' בעל פה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קיד) שיתכן שגם לצורך זה מותר ללכת לארון לקחת סידור, ואף על פי שאם לא אמרו אינו מעכב.

11) ואם יכול לרמוז לאחר שיביא לו סידור, עדיף שיעשה כן ולא ילך הוא עצמו להביאו, וכמו שמשמע לקמן (סי' קד ס"ק א) שאם קטן מפריעו בתפילה, ירמוז לו שישתוק מבלי לזוּוּ ממקומו, ורק אם אינו מועיל ירחיק את עצמו מהקטן.

12) ולכאורה משמע כאן וכן לקמן (סי' קד ס"ק ב) שיותר לעשות כן דוקא כשהסידור נמצא במקומו, ואם כן יש לעיין מה יעשה במקרה שהסידור לא נמצא במקומו ואינו יודע להתפלל בעל פה. וכתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פל"ב הע' יט) שאם אינו יודע היכן הסידור מותר לחפש.

ולחזור אחר כך למקומו, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קטו) שאם לא מפריע לו בכונת התפילה, צריך להישאר להתפלל שם, ולא יחזור למקומו. וראה מה שכתבנו לעיל סי' צ ס"ק פה וסי' צב ס"ק יא ולקמן סי' קד ס"ק ב.

13) וכן אם מסתפק באיזה דין השייך לתפילה, כגון ששכח להזכיר דבר ואינו יודע אם צריך לחזור, כתב לקמן (סי' קד ס"ק) שיכול ללכת לארון ולהסתכל בספר, וכשאינו יכול לברר על ידי עיין לבספר, מותר לו גם לשאול אדם אחר. ואפילו אם על ידי הביורור שהה כשיעור שיש בו כדי לגמור את כל תפילת שמונה עשרה, הורה הגר"ח אלישיב (לשכנו תדרשו ח"א הלכות תפילה מהגר"ח ישראלון עמ' רעט אות מז) שיחזור רק למקום שפסק.

סִימָן צו

שִׁימְנַע כֶּל הַטְּרָדוֹת כְּדִי שִׁיכַח

[משנב ס"ק א]

בְּרִי-מְגִדִים קָתֵב דְּהוּא הִדִּין בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע¹.

1) ואף שבשו"ע לעיל (סי' סג ס"ז) מבואר שאפילו לעסוק במלאכתו מותר כשקורא קריאת שמע [חוץ מבפרשה הראשונה], ביאר הגרי"ש אלישיב (הערות על מסכת ברכות כג, ב) ששם התירו משום ביטול מלאכה, אבל בלא זה אסרו החזקת חפץ בידו אפילו ב'פסקי דומרה'.

[משנב ס"ק ב]

וּמִתָּר הַשִּׁיחַ לְהַחֲזִיק הַסֶּפֶר-תּוֹרָה² בְּיָדוֹ בְּשַׁבַּת בְּשֹׂאמֶר "יָקוּם פְּרָקָן"³ וכו', וְהָיָה כְּמוֹ לֹחֵב⁴ בְּמִנְגַּנָּה⁵. וְכֵן מִתָּר לְהַחֲזִיק בְּשַׁעַת שְׁמַקְרִיבִים הַחֲזִיץ⁶.

2) ולענין צירוף קטן למנין עשרה, שכתב המשנב לעיל (סי' נה ס"ק כד) בשם המג"א (שם ס"ק ה) שבזמנינו נוהגים לצרף קטן כשאוחז חומש בידו, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' יח) שהכוונה לחומש העשוי בגלילה, ובזמנינו שאין כאלו חומשים יש לתת לו ספר תורה אפילו אם הוא פסול, וכיון שאסור לאחוז דבר בידו בשעת קריאת שמע ותפילה, יניחנו על השולחן והקטן יאחוז בעץ החיים שלו. וראה מה שכתבנו לעיל שם.

3) וכן להחזיק את ספר התורה בעת אמירת ההושענות בחג הסוכות, כתב הפמ"ג (סי' תרט משנב ס"ק א) שאוחזו בידו.

ובפורים, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרצג ס"ד ד"ה מוציאין) שיש להחזיר את הספר תורה קודם קריאת המגילה, משום שיש חשש שהאוחז יתן ליבו על הספר תורה ולא יכוון לשמוע את קריאת המגילה.

אמנם לענין תקיעת שופר בראש השנה, כתב הרמ"א לקמן (סי' תקצ ס"ט) שמהזירים את הספר תורה רק אחרי התקיעות, ולא חששו שהמחזיק את הספר תורה לא יכוון לשמוע אותן, וביאר הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פי"א הע' סא) שכיון שהתקיעות נמשכות זמן מועט, לא חששו, ומותר.

4) וביאר הריטב"א בסוכה (מא, ב ד"ה א"ל בר), שכיון שמצות לולב

מילואים

הלכות תפלה סימן צו

המשך מעמוד 256

השדה ח"ג ברכות י, ב) שדוקא לענין רוק כתב כן, וכן מה שכתב המשני"ב לקמן (שם) היינו דוקא לענין להפסיק בדיבור שאינו נצרך, אבל אם סיים תפילתו ואינו יכול לפסוע כיון שיכנס לתוך ארבע אמות של מתפלל שאחריו, מותר לו לשבת אם הוא חוץ לארבע אמות של המתפלל שאחריו. וראה עוד מה שכתבנו לקמן סי' קב ס"ק כ נפקא מינה מדין זה.

[משנ"ב ס"ק ז]

קגון שייצטער קנה ויהיה קרוי בתפלתו¹³.

3) וביאר הערוך השלחן (ס"ג) שמדובר ברוק שאינו יכול לבולעו, ככיוון וניעו. וגם בצואת האף, כתבו השולחן שלמה (ס"ב) והערוך השלחן (שם) שהדין כן.

סימן צז

שלא יגהק וְשלא יפהק בשעת התפלה

[משנ"ב ס"ק א]

הוא הדין דגהוק מתוך אגס ליכא אסורא¹⁴.

1) ובשעת הפיהוק או הגיהוק, כתב המקור חיים (ס"א), שלא ימשיך לומר תיבות מהתפילה.

[משנ"ב ס"ק ג]

דכל זמן שלא פסע הוי לה קעומד לפני המלך¹⁵.

2) ואף שכבר אמר "הוי לרצון וכו'", כתב לקמן (סי' קכב ס"ק ה) שנחשב כעומד לפני המלך כל זמן שלא פסע. וביאר הגר"ח קניבסקי (שיח

הלכות תפלה סימן ק קא

המשך מעמוד 260

להמתין עד שיגיע הש"ץ לברכת רצה, ומשם ואילך ישמע מהש"ץ. ואף שכתב בביה"ל לקמן (סי' רעא ס"ב ד"ה דאיתקש) שאין לחלק ברכה אחת ולצאת בה ידי חובה באופן שחציה באמירה וחציה בשמיעה, והרי שלש הברכות הראשונות או שלש האחרונות נחשבות כאחת, צריך לומר ששובר שלענין זה לא אומרים שנחשבות כאחת (זה השלחן לגר"ש דבליצקי ח"א סי' קצד).

[משנ"ב ס"ק ו]

יקולה לא ישמע¹⁴, וכל המשימע קולו בתפלתו¹⁵ הרי זה מקטגי אמונה¹⁶ וכו', יש לו לעשות פענן שכולל לכתוב¹⁷.

14) ומטעם זה הוכיח בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סוף סי' טו), שקול דיבור של אשה אינו נחשב לערוה אפילו אם דיבורה נעים, שאם לא כן אולי חנה התפללה בלחש כיון שעלי עמד בסמוך אליה, ולא רצתה שישמע את קולה.

15) ולומר באמצע התפילה תיבות 'מוריד הגשם' או 'עלה ויבוא' וכו' בקול, כדי להזכיר לציבור, כתב בביה"ל לקמן (סי' קיד ס"ב ד"ה אסור) שאף שהמג"א (שם ס"ק ב) כתב שהש"ץ יכריז בתוך תפילתו בלחש 'מוריד הגשם', אין נכון לעשות כן, ולא ביאר הטעם.

וכן החזו"א (דינים והנהגות פ"ד אות כז, דעת נוטה תפלה תשובה קמו) הורה שלא יעשה כן, משום שאין זה דרך ארץ בתפילה, והוסיף הגר"ח קניבסקי (שם) שמ"מ המנהג להקל בזה, וגם החזו"א לא אמר שהדבר אסור אלא שאינו דרך ארץ. ודעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח ארחות הלכה הע' 20) שאף לדעת המג"א הני"ל היינו דוקא שהש"ץ או השמש יעשו כן, אבל לא שאחד מהמתפללים יאמר באמצע תפילתו בקול, משום שהוא דבר מבוזה לעשות כן בשעה שעומד לפני המלך בתפילה.

16) ואף שבגמרא בסוטה (לב, ב) מבואר טעם אחר, שתיקנו להתפלל בלחש כדי שלא לבייש עוברי עבירה שמתוודים בתפילתם, תירץ המהרש"א (חידושי אגרות שם) שאם כולם היו מתפללים בקול לא היינו אומרים שהמגביה קולו הוא מקטני אמונה, ורק לאחר שתיקנו להתפלל בלחש בגלל עוברי עבירה, מי שמגביה קולו נקרא מקטני אמונה.

17) וציבור שאינם יודעים להתפלל בעצמם, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' ו) שיכולים לומר עם הש"ץ מילה במילה, וכשיש לחוש שבלחש לא יאמרו או שלא יתרגלו להתפלל בעצמם, יכולים להתפלל בקול.

טז) שלאחר שאמר 'השם' של סיום הברכה אסור לו לחזור, אבל קודם לכן יכול לחזור, ואף שחזור לומר שם שמים.

8) ואם לא כיוון בברכת 'אבות' ועדיין לא התחיל את הברכה השניה, כתב הגר"ח קניבסקי (שיח השדה ח"ג ברכות יג, ב) בשם החזו"א שיכול לחשוב בליבו פירוש המילות של ברכת 'אבות', ונחשב שכיוון בה, אך כתב, שבמשנ"ב (ס"ק ד) וכן בביה"ל (ד"ה והאינדא) מבואר לא כן. וראה מה שכתבנו לעיל סי' סג ס"ק יד לענין קריאת שמע.

והוסיף הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קכ-קכא), שלדעת החזו"א הני"ל גם אם נזכר שלא כיוון לאחר שכבר אמר 'ברוך אתה ה' ועדיין לא חתם 'מגן אברהם', לא יסיים 'למדני חוקיך' ויחזור לומר את הברכה בכוונה, אלא יכון במחשבתו מראש הברכה.

[ביה"ל ד"ה המתפלל]

שלא יקא לבו פונה באמצע התפלה לכתובים אחרים⁹, ונאפלו אם בעת שיאמר אחריו תפלות של התפלה יתור ויכתוב¹⁰.

9) ולהפסיק בברכת 'אבות' כדי לשמוע קדושה וכו', דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"א הע' יג) שמוותר.

10) וביאר בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ה סי' ה אות א), שודאי מדובר שכשאמר את תיבות הברכה ידע מה שאומר, והיינו שהתחיל ברכת 'אבות' בכוונה, והפסיק באיזה הרחוקי דברים, ואחר כך אמר 'אלוקי אברהם' בכוונה, ומי"מ צריך היה להיזהר בזה, כיון שליבו פנה לדברים אחרים.

[ביה"ל ד"ה והאינדא]

שיקנה עוד ברכות שפנדאי לא יצא בקום¹¹ וכו', ונמתין על הש"ץ¹² וכו', לברכת 'אגף גבור' יתחיל בעצמו¹³.

11) וישוב לזה כתבו הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב ברכות סי' כז) והגר"ש אויערבך (שיח הלכה סי' קא אות ד), שצריך לומר שגם בלא כוונה אין זו ברכה לבטלה, שנקראת תפילה אלא שחסרה בה כוונה, ולכן גם כשאי אפשר לו לכוון בשום אופן, מי"מ כשהתפלל קיים מצוה, והוסיף הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב שם), שגם בספר בית אלקים להמב"ט כתב שיש מצוה בקריאת התיבות אף על פי שלא כיוון.

12) וש"ץ שלא כיוון ב'אבות' בתפילת לחש, דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קכב) שימשיך בתפילתו ולא יפסיק.

13) וכן כששכח 'עלה ויבוא' ועדיין לא סיים את התפילה, כתב בביה"ל לקמן (סי' קכד ד"ה יכון, וכן בשעה"צ שם ס"ק מז) שיכול